

Pecunia nervus belli

Z dziejów dyplomacji
i stosunków międzynarodowych
w XV–XVIII wieku

NR 3448

Pecunia nervus belli

Z dziejów dyplomacji
i stosunków międzynarodowych
w XV–XVIII wieku

pod redakcją
Mariusza Markiewicza, Ryszarda Skowrona
i Filipa Wolańskiego

Redaktor serii: Historia
Sylwester Fertacz

Recenzent
Franciszek Leśniak

Publikacja dofinansowana ze środków przeznaczonych na działalność
statutową Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Instytut Historyczny
Uniwersytetu Wrocławskiego

Spis rzeczy

Wstęp	7
-----------------	---

Wojna i finanse w polityce państw europejskich w epoce nowożytnej

Mariusz Markiewicz Rywalizacja mocarstw europejskich w XVIII w.	11
Dominika Oliwa Marrani a ekonomiczne aspekty polityki imperium hiszpańskiego w XVII w.	21
Przemysław Gawron Wojna a finanse publiczne we Francji w latach 1610–1661	36
Andrzej Kamieński Rola francuskich subsydiów w polityce zagranicznej Brandenburgii-Prus w latach 1679–1685/1686	66
Katarzyna Kuras „Wojna, subsydia i dwór są trzema studniami bez dna”. Finansowanie wojen w opiniach poddanych Ludwika XV (1715–1763)	83
Jakub Basista Darien – nieudany szkocki program suwerenności międzynarodowej	102

Rzeczpospolita: pieniądz i dyplomacja

Anna Filipczak-Kocur Cena ratyfikacji traktatu chocimskiego w 1622 r. Poselstwo Krzysztofa Zbaraskiego do Konstantynopola	115
---	-----

Dariusz Milewski	
Wobec groźby wojny na dwa fronty. Dyplomacja i dywersja w stosunkach polsko-osmańskich w latach 1627–1629	130
Aleksandra Skrzypietz	
O pieniądzach, których nie było, na wojnę, której miało nie być	146
Urszula Kosińska	
Finansowy aspekt wyboru kandydata do polskiego tronu na przykładzie przygotowań państw ościennych do bezkrólewia po śmierci Augusta II	165
Filip Wolański	
Wojna, pieniądz, polityka w staropolskim dyskursie edukacyjnym XVIII w. Analiza wybranych aspektów	180

Rzeczpospolita: źródła finansowania wojen

Paweł Duda	
Wsparcie finansowe Stolicy Apostolskiej dla planów militarnych polskich Wazów w latach 1621–1635	189
Jacek Szpak	
Ciężary wojskowe z dóbr starostwa brzeźnickiego w latach 1651–1793	207
Marek Wagner	
Wydatki wojskowe hetmana wielkiego koronnego Stanisława Jabłonowskiego w latach 1685–1689	226
Robert Kołodziej	
Funkcjonowanie systemu podatkowego Rzeczypospolitej i jego wpływ na wojnę z Turcją w czasach Jana III Sobieskiego	239
Dariusz Nawrot	
Działalność Komitetu Skarbu Komisji Rządu Tymczasowego na rzecz mobilizacji zasobów Litwy w wojnie 1812 r.	253

Wstęp

Pecunia nervus belli

Michael Howard w pracy poświęconej miejscu wojen w historii Europy nowożytnej cytuje francuskiego stratega, który w 1775 r. w książce *Essai générale de tactique* pisał: „Rozpoczynamy nasze kampanie z armią, która nie została ani właściwie zwerbowana, ani nie jest właściwie sflacona. Niezależnie czy wojsko wygrywa czy przegrywa, obie strony walczące są w rezultacie wyczerpane. Dług narodowy rośnie, kredyt załamuje się, pieniądze się kończą. Marynarka ma kłopoty z naborem marynarzy, a armia żołnierzy. Po obydwu stronach ministrowie dochodzą do wniosku, że czas rozpocząć negocjacje. Zostaje zawarty pokój. Kilka koloni lub prowincji zmienia władców. Przyczyna konfliktu często pozostaje nie rozwiązana i każda ze stron zostaje na placu wśród zniszczeń, zajmując się spłacaniem długów i ostrzeniem broni”. Następnie stwierdza, że lud, który by konsekwentnie prowadził wojnę i zmienił sytuację geopolityczną, mógłby ustanowić stabilną równowagę polityczną, ale „Taki lud nie pojawi się nigdy”¹. Mylił się jednak, taki lud uaktywnił się w rewolucji francuskiej 1789–1799 oraz w czasach napoleońskich i był o krok od zdominowania Europy. Historycy zajmujący się dziejami dyplomacji europejskiej oraz prowadzeniem wojen długo ignorowali znaczenie stanu finansów państw europejskich, jako czynnika umożliwiającego skuteczne prowadzenie wojny. Dopiero w latach siedemdziesiątych XX wieku w historiografii anglosaskiej zaczęto dostrzegać ten problem. W polskiej historiografii do dnia dzisiejszego zdarzają się prace dotyczące stosunków międzynarodowych, które ignorują zagadnienie, dostrzegalne przez świadków i uczestników wydarzeń – czego dowodzi np. przytoczony cytat. A nie jest to świadectwo jedyne, ponieważ problem ten był już dyskutowany również w wielu gazetach i pismach ulotnych minionych epok.

¹ J.-A.-H. de GUIBERT: *Essai générale de tactique*. T. 1. Liège 1775, s. XIII. Cyt. za: M. HOWARD: *Wojna w dziejach Europy*. Tł. T. RYBOWSKI. Wrocław 1990, s. 108.

Celem tej monografii zbiorowej jest zwrócenie uwagi na zawartą w tytule kwestię oraz zebranie stanu wiedzy polskich badaczy na ten temat. Artykuły dotyczą zarówno spraw europejskich, jak i wysiłku finansowego Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Mamy nadzieję, że przyczynią się do docenienia wagi spraw finansowania wojen w czasach nowożytnych przez szersze grono historyków.

Redaktorzy

Redakcja

Grażyna Wilk

Projekt okładki
Renata Tomków

Korekta
Lidia Szumigąła, Anna Pilśniak

Łamanie
Damian Walasek

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-808-8

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 17,0. Ark. wyd. 20,0
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 20 zł (+VAT)

Druk i oprawa
„TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław